

четом в „Иво Доля“ от „На Острова на блажените“.) Славейковите свобода и смърт наистина звучат различно и все пак са преводими в Ботевата аксиология, която до голяма степен се явява техен архетип. Различна е вечността на Ботев и тази на Славейков, но отново сходно е катарзисното прозрение към нея – прозрението за господство над собствената съдба дори в апокалиптични крушения. И тук някак естествено ни припомнят словата на Ницше от „За свободната смърт“ из „Тъй рече Заратустра“: *„Свободен за смърт и свободен в смъртта; свещен отрицател със своето „не“, когато още не е дошло време за „да“: така той разбира смъртта и живота“*⁸.

На друго място в същата глава Ницше пише още нещо, което също нюансира разглежданото сравнение: *„От своя смърт умира осъществителният, победоносно заобиколен от люде, изпълнени с надежда и даващи обет“*.

Профетично сближените живот и смърт; съжителстващите в една постоянно обратима реалност живот и смърт; заветът; осмислянето на смъртта чрез връзката с живите – всичко това го има и при Ботев, и при Славейков. Явно Славейков особено цени у Ботев тези мотиви и поради отекването им в модернистичното светоусещане. В края на статията си, посветена на баладата „Хаджи Димитър“, той направо казва: *„И съзерцавайки живота им, аз до самозабрава обичам техните песни, – особено Ботьовата. Че двамата чужди певци [става дума за Лермонтов и Петъффи] са прозрели, видели и възпели смъртта си и само нея, а Ботьов – в живота си след смъртта“*¹⁰. Преди това в същата статия подробно е разгледана ботевската смърт.

Ботев в опиянение се стреми към смъртта, но към *смъртта* *подвиг*, отдадена на свободата (както отбелязва и д-р Кръстев). Той не познава например отчаяния Яворов стремеж към смъртта като смърт. Славейковата смърт е вид продължение на живота, тя е по-комплицирана като философема от Ботевото разбиране. И все пак тя е време, изпълнено с битие, така както Ботевата смърт е жест, изпълнен с траещ смисъл.

И в двата случая става дума за едно ново, надвластно вмисляне в битието – почин на човек, който е по нов начин свободен, почин на модерния човек, за когото бленуваният отвъден свят е не някъде другаде, а в неговия Аз – *„това творческо, искащо, оценяващо „Аз“, което е мерило и ценност за нещата“*¹¹, както казва Ницше в „За бленуващите по отвъд“.

⁸ Ницше, Фр. *Тъй рече Заратустра* (книга за всички и никого). С., 1990, с. 89.

⁹ Пак там, с. 88.

¹⁰ Славейков, П. П. *Жив е той, жив е...* – Мисъл, V, 1906, № 5. Цитатът е по: Славейков, П. П. *Събрани съчинения*. Т. 5. Цит. изд., с. 233.

¹¹ Ницше, Фр. Цит. съч., с. 49.